

УДК 327+355(05)

О. С. Полторацький,

кандидат політичних наук, доцент кафедри європейської та євроатлантичної політики Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИБОРУ ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті досліджуються тенденції та фактори формування інтеграційної стратегії держави в сучасних міжнародних реаліях, розглядаються наявні альтернативи реалізації національних інтересів і обрання оптимальної моделі забезпечення національної безпеки України, зокрема в контексті необхідності чіткого визначення зовнішньополітичного курсу держави на основі відповідної стратегії її подальшого суспільно-політичного розвитку.

Ключові слова: національний інтерес, інтеграційна стратегія, система безпеки, національна безпека, статус держави, НАТО, ЄС, ОДКБ, ШОС.

А. С. Полторацкий

**ФОРМИРОВАНИЕ СОВРЕМЕННОЙ
ИНТЕГРАЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ УКРАИНЫ В
КОНТЕКСТЕ ВЫБОРА ОПТИМАЛЬНОЙ МОДЕЛИ
ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЕЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ**

В статье исследуются тенденции и факторы формирования интеграционной стратегии государства в современных международных реалиях, рассматриваются существующие альтернативы реализации национальных интересов и выбора оптимальной модели обеспечения национальной безопасности Украины, в частности в контексте необходимости четкого определения внешнеполитического курса государства на основе соответствующей стратегии ее дальнейшего общественно-политического развития.

Ключевые слова: интеграционная стратегия, система безопасности, национальная безопасность, статус государства, НАТО, ЕС, ОДКБ, ШОС.

O. S. Poltoratskyi

**UKRAINE'S PRESENT INTEGRATION STRATEGY
DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF CHOOSING THE
OPTIMAL MODEL OF ITS NATIONAL SECURITY
PROVISION**

The article analyses tendencies and factors underpinning the formation of a state's integration strategy under present international realities, discusses existing alternatives for Ukraine's national interests realization and the choice for the optimal model of its national security provision, particularly keeping in mind the necessity to clearly define Ukraine's foreign policy course upon the relevant strategy of its further social and political development.

Key words: national interest, integration strategy, security system, national security, status of a state, NATO, EU, CSTO, SOC.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення національної безпеки є актуальною для всіх держав у будь-який період їх існування. Але зміст поняття національної безпеки, форми і методи, які використовуються для її підтримання на належному рівні, напрями їх реалізації з часом змінюються. Це пов'язано як із докорінними трансформаціями, що відбуваються у суспільстві, так і з досягненнями сучасної науки й техніки. Ключовими питаннями при цьому є вплив значених процесів на національні інтереси і вибір моделі національної безпеки нашої країни, визначення пріоритетів у цій галузі та їх утілення на різних рівнях. Ця тема є особливо актуальною на теперішньому етапі розвитку України як держави, що ставить собі за мету реалізацію європейського стратегічного курсу. Це – основний век-

тор розвитку України, що визначає зміст суспільних перетворень і основну спрямованість її зовнішньої та внутрішньої політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення національної безпеки, у тому числі в контексті міжнародних відносин та реалізації інтеграційних процесів у сучасному світі, представлені в роботах таких західних дослідників, як З. Бжезінський, В. Базан, А. Волферс, А. Картер, Д. Кауффман, Г. Моргантау, Ч. Мур, К. Ноор, П. Хат та ін. Фундаментальні й прикладні дослідження, присвячені питанням забезпечення національних інтересів та національної безпеки України, містяться в наукових працях багатьох вітчизняних учених, зокрема В. А. Ліпкана, Г. П. Ситника, Т. А. Авакяна, О. С. Власюка, В. П. Горбуліна, С. І. Пирожкова,

Г. М. Перепелиці, О. І. Соскіна, Л. Д. Чекаленко, З. Д. Чуйко та ін. Зазначені науковці зробили помітний внесок у дослідження процесу формування системи національної безпеки України, головних напрямів, методів і суб'єктів її забезпечення, у тому числі при здійсненні процесу європейської та євроатлантичної інтеграції.

Мета роботи – проаналізувати тенденції і фактори формування інтеграційної стратегії держави в сучасних міжнародних реаліях та на цій основі розглянути наявні альтернативи реалізації національних інтересів і обрання оптимальної моделі забезпечення національної безпеки України в контексті необхідності чіткого визначення її сучасного зовнішньополітичного курсу.

Основні результати дослідження. Україна, формуючи систему захисту своїх національних інтересів та власну стратегію національної безпеки, намагається використовувати схеми і механізми універсальної, регіональної, субрегіональної безпеки, що реалізуються через низку провідних міжнародних структур, сучасну інтеграційну парадигму входження України у європейський та євроатлантичний простір; площину двосторонніх відносин із провідними партнерами, з якими, врешті-решт, розбудовується міжнародно-правова схема стратегічних союзів. Безпечне існування Української держави спирається на міжнародно-політичну систему захисту прав людини, яка впроваджується як через глобальні та регіональні безпекові структури, так і на засадах двосторонньої співпраці. Міжнародні структури універсальної і регіональної безпеки та інтеграції, до яких долучається Україна для реалізації своєї зовнішньої політики, як свідчить практика, є найвпливовішими механізмами у протидії сучасним викликам.

Варто відзначити, що нині не існує жодних загально-теоретичних висновків щодо точного співвідношення витрат і вигод інтеграції, оскільки цей баланс залежить від конкретних обставин. Тож при виборі інтеграційної стратегії слід враховувати, *по-перше*, геополітичну різноспрямованість взаємодії окремих країн, коли формуються нові субрегіональні блоки (структури), певною мірою альтернативні традиційним відносинам; *по-друге*, політичну та економічну нестабільність у більшості країн, що практично унеможлиблює достатньо широке і повне узгодження взаємних інтересів, укладання сталих багатосторонніх договорів; *по-третє*, різноякісну природу моделей економічного та суспільно-політичного розвитку країн, що суттєво ускладнює узгодження позицій; *по-четверте*, принципові відмінності в підходах сторін до змісту і темпів інтеграції, особливо стосовно наднаціональних органів регулювання.

Україна як суб'єкт міжнародного права має реалізовувати самостійну зовнішню політику та розбудовувати власну систему безпеки, вирішувати складні зовнішньополітичні завдання, продиктовані державними інтересами, фактором геополітичного положення в Європі, а також особливостями регіональних та загальносвітових інтеграційних процесів. Чітке й недвозначне визначення і реалізація зовнішньополітичного курсу, який би цілком відповідав національним інтересам України, водночас гарантуючи безпеку та спираючись на підтримку населення, є не просто відповідальним завданням, що стоїть перед нашою країною, а, за великим рахунком, – її цивілізаційним вибором.

Зазначимо, що сьогодні для України об'єктивно існує декілька можливих альтернатив щодо обрання моделі забезпечення її національної безпеки, а саме: 1) захід-

ний вектор напрямку розвитку та, відповідно, європейська і євроатлантична спрямованість зовнішньополітичного курсу держави; 2) східний вектор розвитку та, відповідно, євразійський зовнішньополітичний курс; 3) набуття нейтрального/позаблокового статусу.

1. Західний вектор напрямку розвитку і проєвропейська спрямованість політичного курсу. Його реалізація передбачає вступ України до Північноатлантичного альянсу та Євросоюзу. Крім набуття членства в ЄС і НАТО, завданням зовнішньої політики держави у цьому сенсі має стати розвиток співробітництва в субрегіональних організаціях та набуття статусу регіонального лідера [1].

Інтеграція України в НАТО дасть можливість нашій країні виконувати роль впливового чинника у побудові системи європейської безпеки і забезпеченні дружніх відносин із сусідніми державами та Сходом і Заходом, зайняти активнішу наступальну позицію із врегулювання територіальних непорозумінь, зокрема у питанні договірно-правового оформлення кордонів.

Завдяки євроатлантичній інтеграції зміцняться позиції України щодо вступу до Європейського Союзу. Адаже, як свідчить досвід деяких східноєвропейських держав, зв'язок інтеграційних процесів у сфері економіки та безпеки зумовлює взаємозалежність розширення НАТО і ЄС. Україна матиме змогу дієвіше захищати свою економічну безпеку, створити сприятливі умови для вступу в інші міжнародні структури, посилити вплив на формування загальноєвропейської політики.

У контексті власне українських проблем важливо, що Альянс визнає необхідність повномасштабного залучення України до процесу побудови єдиної системи безпеки в Європі. Тому розширення відносин з НАТО для нас є запорукою успішного наближення до ЄС [2].

Інтеграція в Північноатлантичний альянс сприятиме зменшенню негативних впливів внутрішніх та зовнішніх антидержавних сил на внутрішньополітичні процеси в Україні, поглибленню позитивних структурних трансформацій у нашому суспільстві – насамперед зміцненню демократії, утвердженню верховенства права, захисту прав людини та консолідації суспільства, відверненню ризику виникнення сепаратистських рухів. Набувши членства в НАТО, ми вже не зможемо звернути зі шляху побудови правової держави, оскільки на цьому ґрунтується загальна філософія цього союзу.

Україна в нових міжнародних умовах виступає одним із ключових елементів системи європейської безпеки. Її вступ до Північноатлантичного альянсу сприятиме зміцненню стабільності та безпеки у Чорноморському регіоні, позаяк наша держава матиме можливість активізувати свої зусилля і долучитися до врегулювання конфліктних ситуацій на Кримському півострові.

Сучасні економічні та політичні реалії об'єктивно вимагають створення нових форм і структур забезпечення стабільності й безпеки у Чорноморсько-Каспійському регіоні, який є принципово важливим для сталого розвитку євразійського простору.

Вступ України до НАТО сприяв би активізації участі у процесах регіональної і континентальної інтеграції в різних регіональних організаціях. Регіональні проекти, що передбачають взаємодію в економічній, політичній, військовій та енергетичній сферах, надають Україні необхідний простір для маневру і реалізації власних ініціатив. Результатом упровадження таких ініціатив може стати вихід нашої держави на провідні ролі в межах регіональних структур та створення за її ініціативою но-

вих структур у регіоні між Балтійським, Чорним і Каспійським морями для подолання сучасних загроз.

Загалом євроатлантична інтеграція означає для України більше, ніж долучення до системи колективної безпеки. Бути частиною цього механізму – це отримати надійні гарантії безпеки і сконцентруватися на вирішенні соціальних та економічних питань.

Зважаючи на основні переваги і ризики курсу європейської та євроатлантичної інтеграції, можна зробити висновок: від вступу до НАТО Україна матиме переконливі здобутки; водночас, ризики, що супроводжуватимуть цей процес, будуть не настільки значними, щоб можна було говорити про неможливість усунення їх шляхом відповідних ефективних кроків як з боку нашої держави, так і у співпраці з країнами-партнерами.

Входження України до інтегрованого європейського та євроатлантичного простору безпеки є для нашої держави велінням часу і усвідомлюється на рівні визначення загальної стратегічної мети. У ширшому значенні можна говорити про цей процес як про одну із вагомих складових української національної ідеї, закономірний шлях утвердження України як незалежної держави.

Отже, основними цілями європейської та євроатлантичної інтеграції України є забезпечення сталого економічного зростання і входження до системи колективної безпеки на європейському та євроатлантичному просторі, що є однією з найважливіших гарантій захисту національних інтересів, суверенітету, цілісності території, тобто забезпечення в найширшому розумінні безпеки держави, її суверенного розвитку. У цьому контексті важливим завданням для нас є посилення взаємодії зі стратегічними партнерами та запровадження нових координаційних механізмів як на внутрішньодержавному, так і на регіональному рівнях. Для цього необхідно: вдосконалити систему державного управління, забезпечити стале економічне зростання регіонів; здійснити ефективне реформування Збройних Сил та сфери безпеки і оборони загалом; проводити масштабну інформаційну діяльність серед місцевого населення та в країнах Євросоюзу; розробити і впроваджувати програми, спрямовані на запобігання та нейтралізацію існуючих і нових загроз національній безпеці.

Стабільна, економічно розвинена, інтегрована в європейській структурі Україна, що має об'єднане навколо європейської ідеї суспільство, безумовно, є суттєвим позитивним чинником стабільності та безпеки в Європі.

2. Східний вектор розвитку політичного курсу.

Його реалізація фактично передбачає вступ України до Організації Договору про колективну безпеку (ОДКБ). ОДКБ – це міжнародна регіональна організація, створена у 2002 р. на основі Ташкентського договору про колективну безпеку, укладеного в 1992 р. з метою забезпечення колективної безпеки держав-учасниць. Сьогодні ОДКБ об'єднує шість пострадянських держав – учасниць СНД, серед яких: Вірменія, Білорусь, Казахстан, Киргизія, Росія, Таджикистан. Україна, як і решта держав СНД, не приєдналася до Договору.

У серйозній організації мають бути й серйозні завдання. Погодимося, що такі словосполучення, як «дуга стабільності від Азії до Атлантичного океану», «колективні сили швидкого реагування», «регіональне командування західного напрямку» заспокоють душу будь-якого геополітика, особливо з імперською ментальністю. ОДКБ також визначає співробітництво держав-учасниць у політичній, військово-політичній, військово-технічній,

військово-економічній та військово-науковій сферах. Однак у ньому не загадується про такі «нецікаві» й «абстрактні» речі, як демократія, верховенство права, права людини. Та й навіщо? Нагадаємо, що згідно із останньою доповіддю міжнародної організації *Freedom House* щодо стану демократії у світі (кінець 2005 р.), чотири (Білорусь, Казахстан, Росія, Таджикистан) із шести держав – учасниць ОДКБ визнані не вільними (недемократичними), решта – частково вільними (напівдемократіями).

Якщо СНД, створену під час епохальних політичних подій з метою мирного розриву зв'язків залежності між колишніми республіками СРСР, ще можна назвати результатом колективної творчості, то ОДКБ є організацією, створеною з єдиною метою – відродити щось на зразок Організації Варшавського Договору з гегемонією Росії, що прагне зберегти вплив у Центральній Азії та на Закавказзі. Це чергова структура, яку використовує Російська Федерація, прагнучи за будь-яку ціну набути формальних ознак статусу наддержави, а також фактично легалізувати російську військову присутність на території інших держав Співдружності (Вірменія, Киргизія, Таджикистан, Білорусь), формуючи їхній стратегічний курс на основі свого бачення стратегії і структури безпеки. Паралельно до ОДКБ триває оформлення суто економічної організації, знову ж таки на чолі з Росією, – ЄврАзЕС у складі Білорусі, Казахстану, Киргизії, Таджикистану, Узбекистану. Експерти, відзначаючи реальні справи ОДКБ (переважно її внесок у відвернення широкомасштабних конфліктів на території СНД), роблять застереження, що нині позитивний потенціал цієї організації вичерпано.

Беручи до уваги те, що Україна вперше від здобуття незалежності потрапила до групи вільних, тобто демократичних, країн, а також не увійшла свого часу до Ташкентського договору та СНД, вельми сумнівним вбачається її інтерес щодо вступу в ОДКБ сьогодні.

Ще більш екзотичною для України організацією безпеки є Шанхайська організація співробітництва (ШОС), створена 2001 року як регіональна організація, до якої входять Китай, Росія, Казахстан, Киргизія, Таджикистан і Узбекистан (планується також запросити до участі Білорусь; має наміри вступати й Пакистан).

Нині перед ШОС – на доповнення до політичного і економічного співробітництва – поставлені нові завдання, зокрема розвиток культурного та гуманітарного співробітництва. Загальна площа, на яку поширюється дія цієї організації, становить понад 30 млн. кв. км, а чисельність населення держав-учасниць – 1,455 млрд. осіб [3].

Оскільки Шанхайська організація співробітництва і за змістом, і за духом є суто євразійською організацією, Україна підтримує з нею ввічливі контакти на рівні спостерігача. І робить вона це лише тому, що серед учасників ШОС є Китай – країна, яка стрімко виходить на лідерські позиції у світі.

3. Нейтральність та/або позаблоковість. Попри поширене у громадській думці переконання (яке активно підтримується й поширюється вітчизняними мас-медіа) про начебто конституційне закріплення позаблокового і нейтрального статусу нашої держави, в Конституції України про це немає жодного слова. Про нейтральність можна прочитати у IX розділі «Декларації про державний суверенітет України», ухваленій у 1990 році, де зазначено: «Українська РСР урочисто проголошує про свій намір стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках і дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти

і не набувати ядерної зброї» [4]. Водночас, варто зауважити, що Декларацію було прийнято в умовах тогочасно-бачення майбутнього незалежної України.

Далі коротко проаналізуємо можливі у цьому контексті варіанти та моделі – нейтралітет за європейською моделлю, посилений нейтралітет, позаблоковість, посилена позаблоковість [5] – з урахуванням сучасних міжнародно-політичних умов.

Нейтралітет за європейською моделлю. Неприєднання України до міжнародних військових блоків і забезпечення обороноздатності власними силами, спираючись на базовий принцип недоторканності території нейтральної країни, відкриває перед Україною ряд привабливих перспектив. За таких умов реальною стала б можливість використання стратегічних транзитних переваг України і, відповідно, остаточного оздоровлення атмосфери енергетичного діалогу з Росією. Інтеграція України у світовий економічний простір тоді здійснюватиметься на основі більш вигідної участі нашої країни в міжнародному поділі праці.

Проте врахування негативних чинників, а воно необхідне, викликає стриманість в інтегральній оцінці цього варіанту. По-перше, за сьогоднішніх геополітичних умов на Європейському континенті почала формуватися європейська біполярна система безпеки регіонального рівня, яку стали уособлювати, з одного боку, НАТО і ЄС, а з другого – ОДКБ та СНД під проводом Росії. Ця тенденція значно посилилася із послабленням американського лідерства і трансформацією сучасної системи міжнародних відносин у бік багатополлярності [6, с. 53]. Однак наша країна геополітично розташована між двома зонами впливу вагомих військово-політичних структур, і в разі теоретично ймовірного військово-політичного протистояння на континенті становище нейтральної України може виявитися вкрай складним. Вірогідність такого розвитку подій є не такою вже й низькою, з огляду на зростання військово-політичної нестабільності й конфліктності у світі, активність міжнародних терористичних угруповань та нову гонку озброєнь. По-друге, показники обсягів виробництва озброєння і військової техніки в оборонній промисловості України є дуже низькими. Це обумовлює необхідність глибокої реструктуризації оборонної промисловості на найближчу перспективу, що сьогодні є надважким завданням для економіки країни. Тому правовому закріпленню нейтрального статусу України мають передувати швидкі, якісні та кількісні реформи в економіці, у тому числі в ОПК.

Посилений нейтралітет. З огляду на чинники «за» і «проти» набуття Україною нейтрального статусу можна було б розглядати варіант нейтралітету, посиленого протекціонізмом окремих держав та союзів, наприклад – юридичним Договором про забезпечення гарантій військової безпеки України з боку США, НАТО, ЄС і Росії. Але для цього Північноатлантичний альянс та Євросоюз мають відмовитися від стратегії подальшого розширення, а відтак і від політики «відкритих дверей», а США та Росія – від використання України з метою реалізації своїх геостратегічних інтересів.

Суттєвою перешкодою для реалізації такого варіанту, як і в разі нейтрального європейського статусу, одразу постане вже вирішене сьогодні питання щодо продовження до 2047 р. базування на території України військово-морської бази РФ. Адже ключовою вимогою до юридично нейтральної країни є відсутність іноземних військових утворень, розміщених на її території.

Позаблоковість. Як теоретична альтернатива варіантам нейтралітету для України може розглядатися її позаблоковий статус без права на нейтралітет. У такому разі нашої державі доведеться орієнтуватися лише на власні сили, без права стати членом будь-яких військово-політичних союзів і без забезпечення основного права нейтральної країни – недоторканності її території. Утім, Україна, можливо, одержить певні зовнішні гарантії військової безпеки від країн-гарантів.

Перші кроки до реалізації такої можливості було зроблено ще в 1994 р., під час підписання «Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї», відомого як Будапештський. Проте Меморандум – це політичний документ, що не має юридичної чинності, як, наприклад, стаття 5 Вашингтонського договору НАТО.

Успіх у набутті Україною позаблокового статусу залежатиме від її наполегливості під час обговорення політичних, військово-політичних та економічних ініціатив на міжнародному рівні. Головною перешкодою на цьому шляху однозначно стане проблема забезпечення військової безпеки власними силами. У випадку відсутності підтримки позаблокового статусу України відповідною багатосторонньою міжнародною угодою наша держава, не маючи змоги інтегруватися в європейську систему і не бажаючи долучитися до російського блоку, формально залишатиметься позаблоковою з великим дефіцитом власної національної безпеки [6, с. 55].

Посилена позаблоковість. Як ще одну теоретичну альтернативу забезпечення національної безпеки можна розглядати модель позаблокового статусу, посилену Договором про гарантії безпеки України з боку однієї із країн «великої вісімки». У цьому випадку виникає необхідність чітко сформулювати відповіді щонайменше на три запитання: які стратегічні інтереси країни-гаранта в регіоні, частиною якого є Україна? інтереси якої держави зачіпатимуться таким Договором? на які саме поступки може піти наша країна, підписуючи цей документ? Обидва із найбільш імовірних та надійних у цьому сенсі кандидатів на можливе підписання Договору – США і Росія – мають настільки складні та взаємопов'язані інтереси й цілі, настільки амбіційні плани щодо облаштування регіонального майбутнього, що запропонують Україні піти на неприйнятні та вкрай не вигідні поступки.

Таким чином, питання про те, чи буде нейтральний або позаблоковий статус реально забезпечувати національну безпеку України, залишається відкритим. Головний аргумент проти нейтральності й позаблоковості полягає в тому, що інтеграція нашої країни в європейські та євроатлантичні структури є історичним імперативом. Аналізуючи питання національної безпеки України конкретно-історично, тобто з урахуванням сучасної міжнародної ситуації та розстановки сил, відносин із Російською Федерацією, стану національної еліти і перспектив економіки, можна дійти висновку, що політичний ідеалізм має поступитися місцем політичному реалізму. Попри серйозні зміни в міжнародній політиці (зокрема у засобах досягнення політичних та економічних цілей держав), які відбулися від початку 90-х рр. ХХ ст., сила все ще залишається дійовим засобом захисту і просування національних інтересів, а також протидії загрозам. А отже, актуальною є потреба в підтриманні регіонального і світового балансів сил. Не остання роль у зміцненні цих балансів належить максимально поглибленому взаємовигідному співробітництву з найбільш ефективними

структурами безпеки. У випадку України йдеться про ЄС та НАТО.

Багато векторність і позаблоковість були свого часу основою зовнішньої політики нашої держави й забезпечили її утвердження як самостійного суб'єкта міжнародних відносин. Але на сучасному етапі вони втрачають свою ефективність. Такий статус не має нічого спільного із характерними для Європи формами нейтралітету. Нейтральні європейські країни набули свій статус, насамперед, завдяки довготривалій традиції, а не швидким процедурам. В Україні не вироблені ні процедури набуття нейтралітету, ні традиції його дотримання. Хоч надані нам провідними країнами світу та міжнародними організаціями гарантії безпеки відіграли свою позитивну роль у становленні України як незалежної держави, нині вони не можуть розглядатися як достатні для вирішення завдань забезпечення зовнішньої безпеки.

Динамічні геополітичні зміни, що відбуваються навколо України, визначили її сучасний зовнішньополітичний курс на європейську інтеграцію та максимально поглиблену євроатлантичну співпрацю. Тому в проєкті Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», схваленому в першому читанні Верховною Радою України 3 червня 2010 року, європейський стратегічний курс України чітко визначений як найвищий пріоритет та головний вектор розвитку країни, що визначає зміст суспільних перетворень і основну спрямованість її зовнішньої та внутрішньої політики. Найбільшою суперечністю є те, що в законопроєкті водночас чітко прописано, що Україна більше не прагне стати членом НАТО – її статус буде позаблоковим [7].

Доцільно також відзначити, що представники країн – членів Альянсу неодноразово відзначали, що сьогодні Організація Північноатлантичного договору нічого спільного з поняттям «військовий блок», що застосовувалося у часи «холодної війни», не має. Наразі відбулася трансформація НАТО в більш політичну регіональну структуру з широким спектром завдань у сфері безпеки, серед яких значну частку становлять завдання невійськового характеру. Таким чином, як сам статус, так і політика «позаблоковості», якої Україна буде прагнути дотримуватися згідно із зазначеним законопроєктом, принципово не можуть заперечувати можливості вступу України до цієї Організації. Понад те, в розумінні західних дипломатів і політиків, категорія «військовий блок» більше відповідає ОДКБ: у цій організації всі члени гуртуються навколо одного центру, який генерує потрібні рішення. Окрім нерозуміння самого терміну, представників НАТО дивують і намагання чинної української влади змінити заради закріплення ідеї позаблоковості українське законодавство. Тим паче, що й самі представники української влади постійно заявляють: Україна вже й так є позаблоковою [8].

Стосовно ж євроатлантичного напрямку зовнішньої політики нашої країни Президент України В. Ф. Янукович у виступі на засіданні Ради національної безпеки і оборони України 1 червня 2010 року заявив, що нам доцільно дотримуватися теперішнього рівня відносин з НАТО. Тим самим він фактично підтвердив, що Україна й надалі виконуватиме чинну Річну національну програму України – НАТО (РНП). Тут доречно нагадати, що РНП передбачає інтеграцію в Альянс, а не співпрацю з ним. Про це свідчить і повна назва документа – Річна національна програма з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору [9].

Висновки

1. Аналіз можливих шляхів вирішення питань щодо реалізації зовнішньої політики України в контексті забезпечення її національних інтересів та національної безпеки показав, що найбільш прийнятним для нашої країни є західний вектор напрямку її розвитку та чітка проєвропейська спрямованість зовнішньополітичного курсу. У цьому сенсі основним завданням зовнішньої політики України має стати розвиток співробітництва з регіональними і субрегіональними організаціями та структурами.

2. ЄС і НАТО є надійною основою розбудови розширеної європейської системи безпеки. Результатом розвитку такого процесу має стати формування загального європейського політико-економічного простору, в якому Україна повинна реалізувати свої інтереси.

3. Україна мусить не лише забезпечити власну безпеку, а й зробити посильний внесок у формування простору безпеки на Європейському континенті. Як будь-який багатогранний процес, впровадження Україною курсу на європейську інтеграцію та євроатлантичну співпрацю пов'язано з ризиками, усунення яких потребує вжиття ряду заходів. Задекларований курс України на інтеграцію в європейській політичний і безпековий простір, який є невід'ємною складовою євроатлантичного простору, має спиратися на принципово нову модель суспільно-політичного розвитку, відповідну стратегію внутрішніх перетворень і послідовні зусилля, спрямовані на зміну геополітичної ситуації, передусім характеру відносин із Росією.

Література

- Полторацький О. С. Питання геополітичної самоідентифікації та практичної реалізації зовнішньополітичного курсу України по відношенню до НАТО / О. С. Полторацький // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – Вип. 14: Зовнішня політика і дипломатія: історична ретроспектива, традиції сьогодення. – К.: ДЕМІД, 2008. – С. 47.
- Європейська та євроатлантична інтеграція в контексті національної безпеки України // Військо України. – 2005. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://www.vu.mil.gov.ua/?part=article&id=271>
- Рудик О. Перспективи національної безпеки України / Олександр Рудик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dialogs.org.ua/project_ua_full.php?m_id=7142
- Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1990. – № 31. – С. 429.
- Горбулін В. П. Безпека – 2010 / В. П. Горбулін // Дзеркало тижня. – 2006. – № 48(627). – 22 груд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до газ. : www.zn.kiev.ua/ie/show/627/55351/
- Перепелиця Г. Перспективи підписання нового Договору про безпеку в Європі і створення на його основі нової системи європейської безпеки / Г. Перепелиця // Відносини Україна – ЄС у багатополлярному світі: стан і перспективи на майбутнє : матеріали міжнар. конф., 23 листоп. 2009 р., Київ. – К. : ВД «Стилос», 2010. – С. 52–56.
- МІД: Україна опоздала на поїзд в Європу, 8 июня 2010 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://for-ua.com/main/2010/06/08/124509.html>
- Гетьманчук О. Дуже особливий партнер НАТО / О. Гетьманчук, С. Солодкий // Дзеркало тижня. – 2010. – № 20(800). – 29 трав. – 4 черв. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до газ. : <http://www.dt.ua/1000/1600/69562/>
- Про затвердження Річної національної програми на 2010 рік з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору : Указ Президента України від 3.02.2010 р. № 92/2010 // Офіційне Інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/10395.html>

Стаття надійшла до редакції 22 червня 2010 року